

Co učitel, a to všech typů škol, pro svou náročnou práci potřebuje?

1. Kvalitní kurikulární dokument
2. Kvalitní odbornou pomůcku, tj. učebnice českého jazyka

Jaká je současná situace?

Možné odpovědi:

- a) *NEMÁ ani jedno;*
- b) *Má, ale jak v RVP ZV, tak v učebnicích češtiny se objevuje mnoho chyb.*

RVP ZV (český jazyk)

Naše školství mělo (a to i ve srovnání s jinými zeměmi) velmi dobře odborně propracovaný vzdělávací program, tj. **Osnovy pro základní a střední vzdělávání**. Je to dáno dlouhým historickým vývojem (povinnou školní docházkou a osnovy zavedla na našem území už Marie Terezie – Osnovy se postupně zdokonalovaly a aktualizovaly a vždy je vypracovával osvědčený tým autorů, (tým tvořili jednak pracovníci tehdejšího VÚP, odborníci z VŠ za český jazyk a učitelé z praxe. A byly **jednotné**. Připomeňme si např. jména: **B. Havránek, J. Jelínek, J.V. Bečka, A. Jedlička, V. Šmilauer**; z novějších **M. Čechová, V. Styblík, P. Hauser** aj.

Osnovami bylo **přesně** dáno nejen učivo **základní**, později také **rozšiřující**. Učitelé tedy věděli, CO mají žáky naučit, a postupně se praxí učili také JAK, aby výuka bylo co nejefektivnější.

V roce 2007 začal být do škol postupně zaváděn **Rámcový vzdělávací program**, který podle mého názoru očekávání učitelů, ale i široké veřejnosti nesplnil.

a) KLADY:

- rozvíjení klíčových kompetencí prostřednictvím probíraného učiva;
- širší uplatnění mezipředmětových vztahů;
- zařazování průřezových témat;
- důraz je kladem především na rozvíjení kompetence komunikativní.

b) ZÁPORY

- nedostatečně přesně a odborně formulované očekávané výstupy, což úzce souvisí s tvorbou ŠVP a učebnic českého jazyka.

1. Příklad:

Jazyková výchova: (očekávané výstupy – 2. období)

OV – Žák rozlišuje ve slově kořen, část předponovou a část příponovou;

Učivem k dosažení tohoto očekávaného výstupu má být slovní zásoba a **tvoření slov = SPRÁVNĚ;**

ALE jako konkrétní učivo na procvičování tvoření slov je STAVBA slova, což jsou **dva naprosto odlišné postupy.**

Příklad:

Tvoření slov: ukazuje, jak slovo vzniklo; pracujeme s termíny *základové slovo, odvozené slovo, odvozovací základ, slovotvorný základ, slovotvorný prostředek (formant);*

Odvozené slovo: *umývadlo*

Základové slovo: *umývat*

Odvozovací základ: *umýva-*

Slovotvorný základ: *umýva-*

Slovotvorný prostředek: *-dlo*

Cílem učiva NENÍ, aby žák dokázal vytvořit slovotvorný rozbor u všech odvozených slov, ale aby si uvědomil, jakým způsobem slova vznikají (tj. jak se jmenuje věc, ve které si ve třídě **umýváme** ruce?)

Jak říkáme tomu,

- kdo učí – učitel

- kdo je slepý – slepec

- kdo řídí – řidič aj.

Stavba slova: ukazuje, na jaké nejmenší části mohu slovo rozdělit, a tyto části pojmenováváme jako *kořen, předpona, přípona koncovka.*

Předpona: *u-*

Kořen slova: *-mý-*

Přípony: *-va* (tvaroslovná) – *-dlo* (slovotvorná)

Koncovka: *-o* (část, která se při skloňování mění)

Totéž se pak objevuje v učebnicích, kde tradičně bývá kapitola s názvem **Tvoření slov**, ale autoři vyžadují vlastně **stavbu slova**, někdy oba způsoby míchají dohromady.

2. Pravopis:

Žák zvládá základní **příklady** syntaktického pravopisu. Co si pod tímto příkladem máme představit?

Proto je velmi důležité současné zavádění **Standardů pro základní vzdělávání** – očekávané výstupy jsou zpřesněny pomocí indikátorů, které jsou jasně a přesně formulovány. Učitelé vidí, co je stěžejním učivem, jako příklad slouží i **vzorové úlohy**, které učitel použít může, ale nemusí.

Jejich zpracování je rozděleno do tří částí, které reprezentují tři skupiny žáků (slabé, průměrné, vynikající).

Zatím jsou zpracovány Standardy pro tzv. **minimální úroveň**, tj. co by měl umět žák, který je na konci 5. ročníku hodnocen známkou dostatečně (4). OV jsou rozpracovány do tzv. **indikátorů**.

Výchozí pro nastavení tří úrovní indikátorů (minimální, optimální a excelentní) byla použita **Bloomova taxonomie** kognitivních výukových cílů¹. *(Bloomova taxonomie je teorie vzdělávacích cílů. Jedná se o jednu z nejvýznamnějších pedagogických teorií ovlivňující koncepci plánování výuky a tvorby kurikula. Její přínos je vnímán především z hlediska naznačení způsobu konkretizace a operacionalizace vzdělávacích cílů.²)*

Kategorie by měly být řazeny podle rostoucí náročnosti. K vymezování cílů v jednotlivých kategoriích byly vytvořeny systémy aktivních sloves. Pro dosažení vyšší cílové kategorie je třeba zvládnout učivo v rámci nižší kategorie.

¹http://wiki.ped.muni.cz/index.php?title=Bloomova_taxonomie_v%C3%BDukov%C3%BDch_c%C3%ADI%C5%AF

² SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha: Grada, 2007

Pro nastavení **minimální úrovně indikátorů** byla zvolena první a druhá úroveň osvojení Bloomovy taxonomie (**zapamatování, pochopení**), pro nastavení optimální úrovně by měla být zvolena třetí a čtvrtá úroveň osvojení (**aplikace a analýza**), pro excelentní úroveň pátá a šestá úroveň nastavení (**syntéza, hodnocení**).

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (stavba slova)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-02 Žák rozlišuje ve slově kořen, část příponovou, předponovou a koncovku
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák rozliší, v kterých případech se jedná o slova příbuzná a v kterých o tvary téhož slova 2. žák rozliší, která slova jsou příbuzná se zadaným slovem 3. žák určí kořen slova, část příponovou, předponovou 4. žák k danému slovu uvede slova příbuzná
Ilustrativní úlohy	
<p>1. Roztříd' uvedená slova na dvě skupiny tak, aby v jedné byly pouze tvary slova <i>les</i> a ve druhé slova s tímto slovem příbuzná: lesník, lesa, zalesnit, lesní, lesu, prales, lesem, polesí</p> <p>slova příbuzná se slovem les: _____ tvary slova les: _____</p> <p>2. Český jazyk je náš jazyk národní. Které z následujících slov <i>není</i> příbuzné se slovem <i>český</i>?</p> <ol style="list-style-type: none"> a) čeština b) Česko c) Čech d) česat <p>3. Proved' rozbor stavby slova <i>nevýslovně</i>: část předponová: _____ kořen slova: _____ část příponová: _____</p> <p>Které z následujících slov obsahuje předponovou i příponovou část?</p> <ol style="list-style-type: none"> a) proslov b) ledový c) nestratovat d) lékařka 	

Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-2-02.01 ČJL-5-2-02.02 ČJL-5-2-02.03
--------------------------------------	---

Vzdělávací obor	Český jazyk
Ročník	5.
Tematický okruh	Jazyková výchova (slovní druhy)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-03 Žák určuje slovní druhy plnovýznamových slov a využívá je v gramaticky správných tvarech
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. žák zařadí vyznačené plnovýznamové slovo z textu ke slovnímu druhu (podstatné jméno, přídavné jméno, sloveso, příslovce) 2. žák vybere z krátkého textu větu, která obsahuje/neobsahuje zadaný slovní druh 3. žák používá v mluveném i psaném projevu náležité tvary podstatných a přídavných jmen (kromě pravopisu přídavných jmen přivlastňovacích) 4. žák používá v mluveném i psaném projevu náležité tvary sloves ve způsobu oznamovacím

Ilustrativní úlohy

1. *S poctivostí nejdál **dojdeš**.*

Zvýrazněné slovo ve větě je:

- a) podstatné jméno
- b) příslovce
- c) zájmeno
- d) sloveso

2. **Která z následujících vět neobsahuje přídavné jméno?**

- a) Hlavní město naší republiky je Praha.
- b) Můj kamarád Petr běhá nejrychleji z celého mužstva.
- c) Cestovatel vyprávěl zážitky z cest velmi zajímavě a poutavě.
- d) V pět hodin vysílají v televizi velmi zajímavý cestopisný film.

3. **Rozhodni, ve které z vět nemá přídavné jméno ve spojení s podstatným jménem správnou koncovku:**

- a) **Žabí stehýnka** jsou vyhlášená pochoutka.
- b) **Noví žáci** se ve třídě rychle spřátelili.
- c) **Hluchý lidé** potřebují naši pomoc.
- d) V zoologické zahradě se vylíhla **sokolí mláďata**.

Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-2-03.01 ČJL-5-2-03.02 ČJL-5-2-03.03
--------------------------------------	---

Vzdělávací obor	Český jazyk								
Ročník	5.								
Tematický okruh	Jazyková výchova (tvarosloví)								
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-5-2-04 Žák rozlišuje slova spisovná a jejich nespisovné tvary								
Indikátory	1. žák vyhledá v textu nespisovný tvar podstatného jména, přídavného jména, slovesa a nahradí je tvary spisovnými 2. žák doplní do věty tvar podstatného jména ve správném tvaru a odůvodní pravopis (1. a 4. pád rod mužský životný)								
Ilustrativní úlohy									
<p>1. Která z následujících vět <u>neobsahuje</u> pouze spisovná slova?</p> <p>a) Míč mi spadl za plot k sousedům. b) To je fakt hustý! c) Adéla ode mě pořád opisuje! d) Dnes máme domácí úkol z angličtiny.</p> <p>Vyhledej v textu nespisovné tvary slov. Poté si alespoň tři vyber, napiš je do tabulky a nahraď je tvary spisovnými:</p> <p>Když jsme četli Malého prince, tak mi například vadilo, že spad z jiný planety. „To je přeci nesmysl,“ říkal jsem Kimovi. „Jak to, že ti to nevadí?“ A on, že je to pohádka. A tak jsem si pak znovu přečetl o milionářovi, co pořád počítal peníze a na nic jiného neměl čas, a o tom králi, kterej přikazoval jen to, co šlo splnit, a o tom, jak se ochočuje liška, a najednou jsem to pochopil. Doopravdy se v Malém princí říká lidem o nich samejch, i když je to pohádka myšlená pro děti.</p>									
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 50%;">Nespisovný tvar</th> <th style="width: 50%;">Spisovný tvar</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td> </td> <td> </td> </tr> <tr> <td> </td> <td> </td> </tr> <tr> <td> </td> <td> </td> </tr> </tbody> </table>		Nespisovný tvar	Spisovný tvar						
Nespisovný tvar	Spisovný tvar								
<p>2. Podstatná jména v závorkách doplň do vět ve správném tvaru:</p> <p>Velké vzdálenosti jsou dnes překonávány moderními _____ (letadlo). Děti jely na školu v přírodě se svými _____ (učitel). Na poli si vesele hráli ušatí _____ (králík). Při výtvarné výchově jsme malovali vodovými _____ (barva).</p>									
Poznámky k ilustrativní úloze	ČJL-5-2-04.01 ČJL-5-2-04.02 Použitá ukázka: V. Stýblová: <i>Můj brácha</i>								

Příklady úloh:

Slohová a komunikační výchova:

1. stupeň

a) OV na konci prvního období 1. st. ZŠ:

Žák seřadí ilustrace podle dějové posloupnosti a vypráví podle nich jednoduchý příběh

b) OV na konci druhého období 1. st. ZŠ.

Žák sestaví osnovu vyprávění a na jejím základě vytváří krátký mluvený nebo psaný projev s dodržением časové posloupnosti

Učebnice: práce s osnovou je zařazena minimálně;

2. stupeň ZŠ:

SPN, a.s., pro 6. ročník:

Cv. 13a/144:

Upravte pořadí obrázků tak, aby odpovídalo sledu událostí, o kterých vypráví text.

Cv. 4d/148:

Vypracujte k textu osnovu, ve které budete stručně charakterizovat obsah jednotlivých odstavců.

Cv. 6/149:

Připravte si k popisu osnovu a text podle ní rozčleňte do odstavců.

Cv. 10/157:

b) Napište k popisu osnovu. Ve které části textu nalezneme údaje, jež jsou pro zhotovení hračky nejdůležitější? c) Proč v popisu nemůžeme měnit pořadí vět a souvětí?

III. Práce s informacemi

■ Výpisky a výtah

Cv. 1b/161:

Napište k článku osnovu.

Cv. 4a/164:

Napište k článku osnovu.

■ Reklamní a propagační texty

Cv. 11b/168:

Napište osnovu, která ukáže, co text postupně uvádí.

Není splněn ani očekávaný výstup pro 2. období 1. stupně. Žák tvoří osnovu pouze k danému textu.

FRAUS/7

Cv./104:

D: *Zjistěte, na kterém telefonním čísle můžete telegram poslat. Rozumíte slovu operátor? Můžete si také objednat doručení telegramu na ozdobném blanketu?*

Cv./104:

HS: *Dojděte na poštu a zjistěte, kolik korun stojí jedno slovo telegramu. Zeptejte se, zda můžete poslat také pilný telegram a co to znamená. Zjistěte na poště, co znamená EMS zásilka.*

D: *Umíte zacházet s mobilním telefonem?*

Cv. 6/107:

a) Prohlédněte si obě sochy a pozorně si přečtěte jejich názvy. b) Podle slovníku cizích slov vysvětlíte význam slova alegorický. Jaký vztah má k oběma sochám? c) Přečtete si následující spojení podstatných a přídavných jmen, řekněte, kdy

byste je použili, a doplňte další spojení vhodná k popisu soch: alegorický námět, rozvlněné postavy, živé promodelování, vlající řasení, výrazná postava. d) Porovnejte obě sochy. e) Jednu ze soch si vyberte, sestavte heslovitou osnovu popisu a podle osnovy sochu popište.